

Джусь Микита

Науковий керівник – канд. істор. наук Лапченко А.С.

Державний біотехнологічний університет

ПОСТУПОВА ЛІКВІДАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОНОМІЇ ЦАРИЗМОМ У ПРОЦЕСІ ПІДПИСАННЯ ДОГОВІРНИХ СТАТЕЙ НА ПРАВЛІННЯ МІЖ ГЕТЬМАНАМИ УКРАЇНИ І ЦАРСЬКИМ УРЯДОМ

Після приєднання Лівобережної України до Московської держави в середині XVII століття, українські гетьмани змушені були укладати договірні статті з царським урядом, що визначали характер їхньої влади та взаємини між Гетьманщиною і Московською державою. На початку договірні статті зберігали відносну автономію України, але поступово права гетьманів обмежувалися. Цей процес поступової ліквідації автономії був зумовлений прагненням московських царів посилити централізовану владу та ліквідувати будь-які автономні утворення в імперії.

Першим важливим кроком до обмеження автономії Гетьманщини стало підписання Березневих статей 1654 року гетьманом Богданом Хмельницьким. Ці статті визнавали автономію Гетьманщини, але закріплювали залежність від московського царя в питаннях зовнішньої політики. Водночас внутрішні справи залишалися під контролем гетьмана.

З часом Московська держава почала втручатися в управління Гетьманщиною. Після смерті Хмельницького, нові гетьмани, зокрема Іван Брюховецький і Петро Дорошенко, були змушені укладати нові угоди з царем, які поступово звужували права гетьманської адміністрації. Брюховецький, наприклад, підписав Московські статті 1665 року, які обмежували зовнішню політику України і зобов'язували гетьмана підкорятися царському

управлінню в Києві. Далі, після поразки шведсько-українського союзу під Полтавою, гетьман Іван Мазепа намагався захистити автономію Гетьманщини, але був зраджений. Його наступник Іван Скоропадський підписав Решетилівські статті 1709 року, які ще більше обмежували гетьманську владу та запроваджували прямий контроль царського уряду над

Гетьманщиною. У 1722 році була створена Малоросійська колегія, яка фактично підпорядкувала гетьманську адміністрацію московським чиновникам.

Процес поступової ліквідації української автономії царизмом був зумовлений прагненням Московської держави до централізації влади та усунення будь-яких ознак самоврядування на підконтрольних територіях. Хоча початкові договори між гетьманами та царем визнавали певну автономію, поступово права гетьманів обмежувалися. Це призвело до остаточного знищення української автономії в середині XVIII століття і перетворення Гетьманщини на звичайну частину Російської імперії.

Коваленко Антон Миколайович

Науковий керівник – канд. істор. наук, проф. Воронянський О.В.

Державний біотехнологічний університет

СУБ'ЄКТНІСТЬ СУВЕРЕНІТЕТУ

Суб'єктність суверенітету вже майже 500 років обговорюється науковцями з різних сфер. Однак, попри тривале вивчення, ключові питання залишаються відкритими, що вказує на складність цього явища. Це не дивно, адже з кожним новим дослідженням відкриваються нові аспекти, які вимагають більш комплексного підходу. Наприклад, якщо раніше основний фокус був на тому, кому належить суверенітет і хто може його обмежувати, то останнім часом все більше уваги приділяється тому, що саме визначає спроможність суб'єкта реалізувати цей суверенітет.

Метою цієї статті є вивчення питання суб'єктності суверенітету з урахуванням того, як саме вона реалізується в сучасних умовах. Простими словами, суб'єктність суверенітету – це

сукупність властивостей, що дозволяють суб'єкту (державі, організації чи іншій владі) ефективно керувати.

Серед основних характеристик можна виділити реальну можливість розподіляти ресурси та повноваження, а також політичну волю – здатність ухвалювати важливі рішення і спрямовувати на їх виконання всі наявні ресурси, приймаючи при цьому ризики. Для цього суб'єкт повинен бути здатний до самоідентифікації, аналізу ситуації і формування чітких цілей. Політична самоідентифікація означає, що суб'єкт суверенітету (держава, лідер чи інша структура) чітко ототожнює свої цінності та інтереси з певними політичними ідеями та стратегіями.

З точки зору політичної науки, управління — це постійний процес збереження влади суб'єкта над об'єктом, використовуючи наявні ресурси. Оскільки об'єкт влади може чинити опір, а різні групи змагаються за контроль, ці ресурси завжди є обмеженими. Як показує практика навіть у невеликих корпоративних колективах, для ефективного управління потрібно створювати кілька рівнів керування та чітко розподіляти обов'язки між ними. Це означає, що суверен не лише передає ресурси та повноваження управлінському апарату, але й створює інституції, які закріплюють організацію управління. Це включає внутрішні правила, що визначають, як перерозподіляються ресурси та влада, а також процедури ухвалення рішень і контролю за їх виконанням. У процесі з'являються стабільні канали і рівні концентрації влади та ресурсів, які збільшуються залежно від важливості завдань, які стоять перед певними частинами управлінського апарату.

Таким чином, управлінські завдання потребують чіткої ієрархії влади, що, у свою чергу, вимагає розподілу ресурсів і повноважень. Однак разом із цими повноваженнями довірені особи також отримують можливість використовувати ресурси у власних інтересах, які можуть відрізнятися від інтересів суверена. Це створює необхідність постійного контролю над їхньою діяльністю. Для цього потрібно створити контрольний орган, який матиме вищі повноваження і ресурси для ефективного нагляду. Водночас, його функціонування також потребує додаткових ресурсів та витрат.

Ситуація ускладнюється тим, що економічні центри влади, як-от великі компанії та корпорації, прагнуть самостійно керувати своїми ресурсами, мінімізуючи або повністю усуваючи податкові та митні зобов'язання перед державою. Це ставить суверена в конкуренцію за ресурси, які є на його території, з іншими суб'єктами, що володіють власними значними ресурсами. Аналіз цих умов показує, що суверенітет не можна розуміти як абсолютну або всеохопну політичну владу. Носій державного суверенітету змушений передавати частину своїх ресурсів та повноважень інститутам управління, правоохоронним органам та структурам адміністративного контролю.

Це призводить до появи так званого "корпоративного конкурента" у вигляді чиновницького апарату, який також впливає на управління ресурсами. Фактично, суверен не має абсолютної верховної влади. Він виконує роль розпорядника державних ресурсів і повноважень, схвалюючи або відхиляючи рішення, підготовлені для нього іншими державними органами. Крім того, суверен змушений ділитися ресурсами з іншими центрами влади, зокрема економічними. Таким чином, свобода вибору суверена в ухваленні рішень обмежена тим, як розподілені ресурси та влада між різними центрами, як всередині державного апарату, так і за його межами.

Література

1. Воронянський О. В. Концепт національного суверенітету як принцип реалізації політичних прав нації //Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2011. – №. 9. – С. 255-260.

2. Воронянський О. В. Проблема суб'єктності суверенітету в контексті технології здійснення влади. – 2015.

3. Воронянський О. В. Проблеми трансформації політичної суб'єктності в постіндустріальному суспільстві //Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки. – 2020. – Т. 2. – №. 1-18. – С. 37-47.

4. Voronianskyi O. V. Національний суверенітет: політологічний аспект //Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки. – 2017. – №. 2. – С. 13-16.

Корж Анастасія Романівна

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Варипаєв О.М.

Державний біотехнологічний університет

СУСПІЛЬСТВО ТА ДЕРЖАВА: ІСТОРИЧНИЙ, СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ТА ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Суспільство та держава є двома основними компонентами політичної та соціальної систем, які взаємодіють і розвиваються разом. Держава виконує функції управління, захисту та регулювання суспільства, а суспільство, у свою чергу, формує державу через свої потреби, політичну участь та соціальну активність. У цій доповіді ми розглянемо історичний розвиток держави, її соціально-політичну функцію та правовий аспект, що визначає взаємовідносини між державою та суспільством.

Історично держава виникла внаслідок еволюції суспільних відносин. Первісні спільноти не мали чітко виражених державних інститутів, але з розвитком землеробства, ремесел та торгівлі з'явилася необхідність у централізованій владі для регулювання відносин, захисту територій та управління ресурсами. Перші держави виникли в межах давніх цивілізацій, таких як Єгипет, Месопотамія та Китай. Вони були теократичними або деспотичними, де влада належала правителю, що вважався намісником богів на землі. У середньовічній Європі домінували феодальні держави, де влада була розподілена між королем, церквою і феодалами. Суспільство було розділене на стани: знать, духовенство і селянство, що визначало соціальну структуру і права кожного стану. У період Відродження та Реформації в Європі почали з'являтися нові моделі держави, засновані на централізованій владі та національних інтересах. Абсолютизм, а потім революції у Франції та Америці створили передумови для переходу до демократичних форм правління. Сучасна держава виконує комплекс функцій, які охоплюють політичні, економічні та соціальні аспекти управління суспільством. Основна мета держави — забезпечити стабільність, справедливість та розвиток.

Держава володіє монополією на застосування сили та управління суспільством через інститути влади — законодавчу, виконавчу та судову гілки. Важливою функцією держави є захист прав і свобод громадян, а також забезпечення внутрішнього правопорядку і національної безпеки.

Існують різні форми державної влади, серед яких демократична, авторитарна та тоталітарна. У демократичній державі суспільство має активну участь у прийнятті рішень через вибори, у той час як в авторитарних та тоталітарних державах влада зосереджена в руках невеликої групи або однієї особи. Держава не існує ізольовано від суспільства. Воно визначає політичні процеси через вибори, громадські рухи та інститути громадянського суспільства. Сильна держава потребує здорового суспільства, яке бере участь у формуванні державних рішень.

Правова держава — це основа сучасного суспільства, де всі дії держави та її громадян підпорядковуються закону. Право забезпечує стабільність у відносинах між суспільством і державою, а також регулює права та обов'язки громадян. Принцип верховенства права вимагає, щоб всі органи державної влади діяли у межах закону. Це забезпечує баланс між владою держави та правами суспільства. У такій системі влада не може бути необмеженою, а права громадян — порушені.